

ספר חיי אדם

בו נקבצו ובאו בסדר נכון, כל המצות אשר יעשה אותם האדם
כל ימי חלדו.

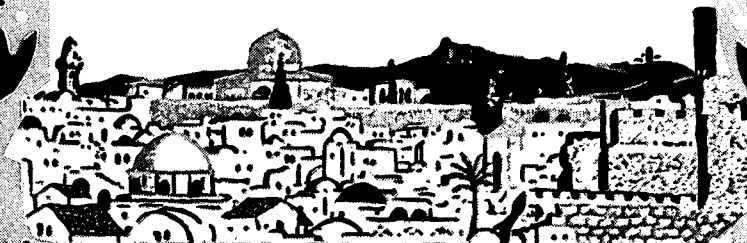
ויקבוץ המחבר ז"ל כעמיר גורנה, את כל הדינים
והלכות הכתובים בש"ע אית' עם כל הרינים המפורדים
בספרי האחרונים, וכל דין ודין באר בטעמו, מלכד הרבה
חרושי דינים שהמציא המחבר מרעתו על פי הצעות וראיות
מבבלי וירושלמי ומגדולי הפוסקים. — עוד הגדיל
לעשות, במקום שנפלה מחלוקת באיזה דין והלכה, הכריע
המחבר בראיות ברורות ואמרות טהורות כאחד מהם
למען ידעו ב"י את הדרך אשר ילכו בה לבל יכשלו:

עשה

הרצ המלך הגדול המפורסם מוה' **אברהם דאנציג** ז"ל מו"ל דווילנא
נעל מחבר ספר **חכמת אדם ובינת אדם**:

והדפסקיהו ברוב יופי בלחותיות חדשות. והוספנו צו דברים
הרבה אשר נחקרו מהספר הזה בדפוסים הקדומים. והנהו עתה
כולל בהדרו בשלימות המעלות:

שנת תשל"ה

עיריך **ירושלים** תנובבא

הקדמה אחרונה להרב המחבר

אמר המחבר כמה הקדס לה' אכף לאלהי מרום, כי כל תגמולוהי עלי, אודה בכל לב ואכבדה שמו לעולם, כי גבר חסדו עלי וקרנני לעבודתו עבודת הקדש ונתן לי חלק בטפה מן הים בתורתו הקדושה והטהורה. מה אכני ומה קיי אשר עשה עמי החסד הגדול הזה ועוד גבר חסדו עלי כי הביאני עד הלום לעשות לי שם כשם הגדולים לקרב חבורים ללמד דעת לעם קדשו. אשר כל איש משחוקק ללמוד בתוכם. וכבר נתקבלו ונתפשטו חבורי חיי אדם על א"י וחכמת אדם על י"ד בכל גבול ישראל: ויותר מזה אשר זיכני ציפי שהתעוררו כמה מדפיסים לקזור ולהדפיס חבורי. ידעתי כי אין בי לא חכמה ולא תבונה ולא כשרון מעשה כ"א בחסדו הגדול אשר חנן אותי מתנת חסד. ואין לי אלא לברך שמו הגדול בכל לב, ארנן בברכה ותהלה ואומר ברוך שהציני וקימני לזמן הזה יהי שמו הגדול מבורך מעולם ועד עולם:

והנה כבר כתבתי בהקדמה מדפוס ראשון מה ראיתי על ככה ומה הביאני לכך. ועתה נאמתי להוסיף. ידוע שציקר לימוד התורה הוא לידע מלותיה בכל פרטיה כי אחת שהקב"ה שמו בפלפולא אבל אין זה רק כמו שהאב משתעשע. ושם כשמדבר בנו איזה דבר חכמה אבל אין זה תכלית אהבתו לבנו. רק כשרואה שבנו הולך בדרך הישר ומקיים כל מצות אביו. כן ראונו ית"ש כשמפלפל האדם בדברי תורה בדברי השכל. אבל בודאי הציקר הוא ראונו ית"ש שידע מלות התורה. וז"ל הש"ך בס' רמ"ו ס"ק ה' כ' הדרישה יש צעלי בתים כוהגים ללמוד בכל יום גמרא עם תוספות ולא שאר פוסקים אבל ל"כ שיש ללמוד ספרי הפוסקים דיני התורה דזה שורש ועיקר לתורמנו כו' דכיון שאינם לומדים רק ג' או ד' שעות לא ילמדו בש"ס לקוד עכ"ל. כי התורה כלולה שני מצות, חלק א' ללמוד תורה כמו שכתוב ולמדתם את בניכם (וכוהו הרבה) ובזה אין חילוק אם ילמוד מס' ברכות ומועד או סדר קדשים כי הכל הוא דברי אלהים קיים. והחלק הב' הוא שיהיה הלימוד ע"מ לעשות כמה שכתוב ושמרתם לעשותם וכמוהו פסוקים הרבה. והנה אין ספק שהחלק ללמוד ע"מ לעשות הוא קודם לחלק הא'. כי בזה מקיים שניהם כי אם לא ילמוד לא ידע מה לעשות וע"ז אמרו כמנו שחלמוד קודם שחלמוד מביא לידי מעשה ר"ל שידוע מה לעשות ולכן הקדמונים הרי"ף ורא"ש לא חיצרו רק על מס' הנהגות אלא להשמיטו הרבה דברים דלא שכיחי והיינו לפי שראו שנתמעטו הלצנות וקלרו לנו הדרך לפי השגותינו, ובזה כ"ל לפרש הא דאיתא בב"מ ק"ט שאל"ל ר' אחא ברי' דר"י לרב אשי שדקדק עליו בשמיעה הרבה והשיב לו כי מעיט לשמיעת קדשים תא ואקשי לי פרש"י הכרתי נך שאתה חדוד ויודע להעמיק ולהקשות כי מעיט למסכת זבחים שהיא עמוקה תא ואקשי לי ואחן לב למרץ ע"כ. ופירושו לענ"ד דקוד שהרי אדרבה א"ר ישמעאל סוף ב"ב הרולה להסכים יעסוק בדיני ממונות שהם כמעין המתגבר. ובזה א"ש דמלינו כמה פעמים שהשיבו האמוראים אלו דייקינן כולי האי לא מתנינן ר"ל שהרי קוב על האדם לידע מתקלה דיני התורה ע"פ פשוטן כדאמרין למגמר והדר למסבר והיו לריבין לקזור תמיד המעניות והברייתות שקבלו מרובם והם הלכות פסוקות והוא היה עיקר הלימוד אללם ולזה אמרו אלו דייקינן כולי האי לפלפל לא יהיה לנו פנאי לקזור הלכות פסוקות רק באיזה זמן אזי דקדקו בשמיעה לפלפל בו ולדקדק. והנה באותו פעם היה רב אשי קורר על תלמודו ובא ר' אחא לדקדק עליו בפלפולא והשיב לו כי מעיט לשמיעת קדשים דאז יהיה עסקי רק בחלק א' דהיינו ללמוד ואז תא ואקשי לי אבל עכשיו אכני לריך לקזור על הלכות פסוקות: והנה שלמה המלך אמר במשלי אם תבקשנה ככסף גו' אז תבין יראת אלהים. ולפי פשוטו ר"ל שילמוד אדם הנהגותיו צעה"ז בעבודת הבורא מהנהגותיו בבקשת הכסף והזהב. ואני יסדתי על זה דרוש א' ביקוד שהפסוק ילוה שידמה אדם בדעתו כשיעמו לעה"ו כמו שאדם כוסע ללייפסיג וקוירתו אחר מיתה כמו שקורר מן היריד ושיבת עה"ו כל ימי חייו ידמה לו כימים אשר הוא על היריד ובכל הנהגותיו אשר ינהג בשעת היריד כן יתנהג כל ימי חייו והארכתיו בזה. וא"כ לריך אדם ג"כ להתנהג בלימוד התורה כאשר יתנהג בקניות הסקורה על היריד. ואשא משלי ואומר ידוע שביריד גדול (כלייפסיג) וכדומה באים לשם סחורים גדולים (פאצריקאנטיין) עם סחורות יקרים של משי מרוקש ככסף וזהב ולינים ופרקים אשר אינם ראויים לכל אדם כ"א לשרים וסרתמים ועשירי

הקדמה אחרונה

עם ויש שם (פאבריקאנטין) קטנים מהם עם מקורות פשוטים הגוה לכל כפא עניים ועשירים. ויש מהם היושבים בקורים ובמקנאות ואולם כמלא לפעמים ג"כ מקורות יקרי הערך מה שלא כמלא אפילו אלל הגדולים. כי להיות שהם אינם עשירים כל כך מייגעים את עלמם למלא איזה דברים מקודשים ומציאים ממקרים. ואחר שהם בעלמם יודעי מקצות לקיום הנגדים מוסיפים איזה פרק ושון בצגד שלקחו וזוה מופים מאוד הנגד ומוסיפים מן על הנגד. והנה הקונים שזאו לשם העשירי' יפנו לסוחרים הגדולי' לקנות בגדים יפים ומי שאין בידו ממה הרבה אינם נכנים כלל (להפאקאמערן) הגדולים רק להקטנים שמוכרים מקורות פשוטות. והנה היושבים במקנאות אין אדם נכנה לשם כי כזוים הם צענייהם. והם מקשים לכל סורו אלי ראו מקורותי כי עובות הנה (מאלעם) חדשים גם ישנים נכתי אל תסתבלו בקנקן. ומקתם הלכו אללם והראו להם כל מיני מקורות ויש מהם שלא מלאו אפי' (נפאקאמערן) הגדולים. והנה באיזה (ירידים) נתפרסם האיז הנכזה הזה עד שאפילו הסוחרים הגדולים הלכו לקנות מקורות' כי מקורות' הוא ממה שנקרו מכל הסוחרים הגדולים והוסיפו עליהם כופך. והנה א' מהקונים הקטנים כמע עם עשירי עם הקונים רק בגדי משי ורקמה וכל א' סיפר לציירו מענייני מו"מ שלו וזה יושב כאלס ביניהם כי מעולם לא קנה מקורות כאלו ויתעבז אל לבו ויאמר בלבו למה אהיה ביניהם כעני בין העשירים הלא גם לי מעות גם אני אקנה מקורות משי ובגדים יקרים כדי שאוכל לעמוד במקום גדולים ולדבר ביניהם. ובזואו לשם וילך אל הפאבריקאנטן הגדולים ויקנה שם איזה קתי' מקורות יפים מאוד וישמק בהם וילך גם אל השני ואל השלישי. ולהיות שהוא אינו מבין המקורות ולכן התמהמה על כל חתיכה וחתיכה שקנה כמה שעות עד שלאזה חתיכות שקנה כמעט עבר (היריד) ויתן אל לבו לקנות המקורות הפשוטות ושקצ עם הסוחרים וראה שלא נשאר לו עוד ממון לקנות וגם כבר אין פנאי כי כבר הגיע הזמן שיסע לביתו. והי בקורתו ויסע בקצרת הנגידים והמה מספרים איז לרעהו מעבין המקורות שקנו. והוא ג"כ סיפר איך קנה קתי' ממין זה וקתי' ממין זה אך לא הגיע אפילו למק' ק' ממה שספרו הם אשר אינו יודע כלל מה הם המקורות. ויקצרו לספר מהמקורות הפשוטות שקנו והוא יושב כאלס כי מתבייש שלא לקח מהם כלום ויבינו הסוחרים כל מקלמו ויאמרו לו אינו מבינים מסרוךך כי מגלות לנך היית רוצה לדמות עצמך אלינו ולא קצת כי לבו ממון רב המספיק לקנות הכל וגם אינו מבינים גדולים עד שא"ל לקצוב ולבלות זמן על קניית כל קתי' וקתי' משא"כ אמה. ואמה עני כשתבא לביתך עם מעט המקורה היפה והמאובז מי יפנה אליך לקנות ממך כי מי שצריך למקורות כאלו אינו הולך אלא להסוחרים הגדולים ויותר מזה כשתבא לביתך מסתמא אשתך ובני ביתך ואוהבין ממתינים ומלפים זה צריך לבגד פ' זה לבגד פ' ואמה אין בידך ולריך אמה לילך ולקנות בנקות אחת ומקורותך מוכנת בקרן זוית אין דורש ואין מקצב וכשאר האיז בבואה וכלימה היפך משמנתו שקצב לקבל כבוד:

והנה הנמשל מובן דרך לימוד תה"ק או שילמוד הדין ממקור הקיים מש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים בדרך פלפול או שילמוד מש"ס פשוט בכדי לידע דיני התורה כי הוא שזה לכל כפא. הנה מי שיש לו לב להבין דומה לסוחר גדול שבודאי לא יכנס לקני' מסוחר קטן כי א"ל לבלות זמן ע"כ דבר ויש לו פנאי ללמוד מה שזכו יספון ואמנם מי שאין לו לב כ"כ ולריך לבלות זמן ע"כ דבר ודבר הנה זה דומה לסוחר קטן שאינו מבין ויש לו מעות מעט שכאשר ירצה ללמוד מספרי ראשונים ואחרונים יבלה זמנו ולא ישאר בידו רק איזה דברים וכאשר ישתרע עליו עול הפרנסה לא יהיה לו פנאי ללמוד פסקי דינים כי"ל לצרך על כ"ד וכי"ל לשמור השבת ואיך יתנהג בכל דיני תורה והנה אין זאת כי לימודו אינו לעשות רק בכדי שיהיה בקרא למדן ויוכל לדבר עם החפלאים ואעפ"כ כאשר מפלפלים בדברים שלא למד יהיה כאלס:

והנה כך אני אומר ידעתי כי הלומד השלמן ערוך לידע כל מולא הדין ולשאוב ממקור הקיים כמו שהורה לנו מקומי הקסיד אחימי בניאוריו על מש"ע אשרי לו אך לעמיסי התלמה הטורדים בפרנסה ובנפשו יציא לקמו ידעתי כי אם לבו כלל הארי בקריפות טרדת הזמן יערידהו ולא ישאר בידו מאומה מה יתרון לו אם יודע להקשות ולתקן

הקרמה אחרונה

ולתתן ואפי' נט"י לא גמר וכל שכן הפקודים מערכי לא יניחו לבוא לעומק דבריהם פעם אחת חוסר הנכח ופעם אחת שיתקוף עליו תלמודו ואם לא יחזור על כל דין ודין כמה וכמה פעמים יהיה יגיעו לריק ומכ"ש הנעלי בתים הסוקרים שעול המרכסה מונח על זוארו כמה לריך להעריך א"ע עד שילמוד ב"ע עד הלכות ברכות השמר ידוע לא פחות מקלי שנה ומשם עד סוף הלכות ברכות יותר מקלי שנה או שנה ופשיטא הל' שנת יותר משנה וכן בכל הלכה והלכה עד שילמוד ב' או ג' הלכות כבר שבח מה שלמד בקלי שנה ראשון ולא זה ששכח הפלפול אלא אפילו עיקר הדיקים וכל ימיו לא יספיקו לו להיות בקי ב"ע א"ק וכ"ש שיעולם לא יזכה ללמוד הדיקים שבי"ד : והרי זה דומה למשל שהביא בנ"ה לשיטתו שמוכיח את האדם שמתחלה מחויב ללמוד כל דיני התורה ואח"כ לריך לקרוא איך לעבוד ה' ולא יכלה ימיו בדיקים ופלפול ביותר מדיקים שא"ל לו ודומה זה לאחד שלמד איזה שנים מלאכת הקייט איך לתמוך קיטוכים של בגד ואיך לתפור וכשכבר למד היטב כל מלאכתו כפל בדעתו הלא א"ל לתפור בלא מקט ובלי מספרים לתמוך ושאל לא יהיה לי מספרים ומקט והלך ללמוד מלאכתם ואח"כ שאל לא יהיה לי קוטים ולמד לטוות פשמים וכו' היה מבלה כל ימיו עד שהזקין ומת ומעולם לא זכה לתפור בגד. כך האדם לריך שילמוד תחלה האריך ללמוד ולידע דיני התורה ועיקר הלימוד הוא שמביא לידי מעשה אבל לבלות כל ימיו בפלפול מעולם אינו יודע איך לעבוד ה' ע"ש. כך אני אומר הנח דבור שלי כשהייתי קטן שלא עלה מעולם על דעת האב והאם לדאוג כמה יתפרנס הבן רק כל מגמתם היה שיזכה הבן לתורה ומעולם לא עלה ע"ד מי שקכנו ה' שיכול ללמוד שיפרוק ממנו עול התורה ולהיות שנה ופירש זה לא עלה לא ע"ד האבות ולא ע"ד הבנים ולזה היו לריבין ללמוד תחלה קצת קריפות לידע למשקל ולמטרא כדי לידע לאסוקי שמעמלם אליבא דהלכתא וכשכבר קיבל דרך הלימוד למד ש"ס וש"ע וראשונים ואחרונים שזהו תכלית הלימוד אך בימים הללו שבעו"ה כאשר יגדל הבן להיות בן י"ג או ט"ו שנים וליותר בן ק"י אז יטרידוהו עול אשתו ובניו ולדור דדירות מרווחים וללבוש בגדי משי ורקמה והתורה מוכת בכו"ה בקרן זוית והבתי מדרשות בכו"ה בעלים ואף הלימוד אינו לומד רק איזה שעות ביום ואח"כ מה יתרון לו שלומד טור או ש"ע עם פלפול האחרונים ולומד דין א' או קלי באותו ג' שעות ותיכף כשהולך ללכות בא מלאך וסערו ואינו זוכר ממנו כלום לדעת איך זה כ"א כמשה"כ לא יספוק כסיל בתבונה כ"א בהתגלות לבו בכדי שידע לפלפל עם המכמים שיאמרו שהוא למדן מופלג ואפילו לדעתם שהוא לומד לשמה לקיים מצות תלמוד תורה כבר כתבתי שאלק השני ללמוד לעשות הוא קודם למצות לומד. ואין אני כותב כגד המעכילים אשר חנן ה' אותם שיש להם לב לדעת ולהבין ואלק להם ה' מתנה טובה בזכרון טוב שאינו שוכח מהר וקנן להם ה' שיהיה להם מעט פרנסה וכל ימיהם מבליים ומכס בלימוד. על אלו ודאי הקיבו מוטל ללמוד כל פסקי דיני הש"ע מקור הקיים מש"ס וראשונים ואחרונים ולפלפל בהם אבל אני כותב על עמוסי התלאה הסוקרים או אפילו כשאזכרין על שלחן אביהם רק שבידעתם שלא לבלות ימיהם בתורה ה' או מחמת עול הפרנסה אשר ישתרע על זוארו ולא יהיה לו פנאי ללמוד כן והם מבליים ימיהם אף בשעה ושנים שנותנים אל לב ללמוד ולומדים הפלפול וקושיות ומירוצים ולא כשאר בידם מאויה. ולכן עתה בניי שמעו לי ומתי כפסכם אשרי אדם אשר ישקוד על דלתותיו ללמוד מציבורי זה חיי אדם כי מולאי מלא חיים ויפק רגון מה' כי בציבורי זה ימלא כל דיני הש"ע מבוארים ע"פ שפרשו דבריו כל האחרונים וכל דין ודין וטעמו שלא יטרח לפנש אחר טעם הדין וידע כל דין ודין אם הוא מן התורה אם מדרבנן או מלד קומרא של מנהג או מנהג של קסידות ומעט מעיר שכתבתי מקלוקת באיזה דין כי כתבתי הכל האריך ראוי לפסוק ע"פ הכרעת אחרונים ע"פ דרכי הפוסקים. והנה עד הלכות שבת מחזיק ערך שלשים דפים וכאשר יקבע לו שיעור בכל יום לפחות דף א' יגמור אותו בכל חדש והל' שבת מחזיק בערך כ"ד דפים יחלק על דעתו ודרכו ללמוד בכל שבת איזה דפים ויחזור כל דין ודין או כל דף ודף ב' או ג' פעמים זה יכול ללמוד ולחזור בשעה או שנים לכל היותר והל' י"ט ופסח כו' ילמוד דבר בעתו ולדעתי בשנה א' יהיה בקי בכל הדינים כאחד מן המופלגים ואז כשהיה בקי

הקדמה אחרונה

בא"ח יקבע לו שיעור קנינו על י"ד לקנץ על יד דף א' בבל יום וזמן קנר יהיה כא' מן המופלגים. ואליכס אישים הם הגדולים אשר בארץ אליכס בקשתי לשום עין עיונם לפעמים כאשר יעיינו באיזה דין שינהגו עם קנרי זה כמשל הסוחרים הקטנים היוצאים בקורים שלפעמים מולאים גם סקורה שלא כמלא אפי' בקניות הגדולים. כן אני אומר שיתאלו בלתי ספק דברים אשר לא יתאלו רק אחר קיפוט רב כי קנרי קנינו קנינו גדולי הראשונים אשר לא כמלאו אלל הכל וירושלמי ותוספתא ולפעמי' יתאלו גם סברות חדשות: ולא זה שיתאלו קידושים בקנינו כ"א אלא אפי' בקנינו קיי אדם ידעתי כי יתאלו בו דינים מקודש' שלא כמלאו בש"ע ואחרוני' ואני מלאתי בשאר מקצרים ראשונים ואחרונים כי ב"ה היה ת"י ספרי ראשונים לרוב פוסקים שו"ת והקידושים של ראשונים. ובק"י הכותב שספרו לי מופלגים שאלו לכמה מופלגי תורה ומריצים שחורים בקנינו זה ואחרו שהוא להם כקורת שלחן ערוך שאינם לריכים להטריק עלקם זמן רב וגם מולאים בקנינו כמה וכמה דינים קדשים וקנינו זה הוא להם למגמר ואח"כ יש להם פכאי לעיין בכל דין ודין ולמסגר: ואני מעיד שאלו לבתי לומדים מופלגים ויודעים למשקל ומטרא בשמעתא להקשות ולמחר בקרסיות ובקניות ואינם עשירים וקבו מקני קנינו ק"א ומכמת אדם מטעם הנזכר:

והנהגה כבר קרה לי כאשר קרה במשל להיוצאים במרתפות ומקבוצים בזמן קנר כמלה סקורותם כי טובה היא עד שכלם נפכו אליהם כן ב"ה בזמן קנר זה ק' שנים שכלם קנינו זה ק"י אדם וכ"א ובמשך ג' שנים שכלם קנינו קנינו קמת אדם וב"א כמלה ב"ה ולכל ישראל היה אור צעצועותם והכל רבים ללמוד בהם וכמעט שאין רב ומ"ץ ונורב בכל קהלות ישראל שאינם קונים קנינו כי אמריהם ככוסים למזין ועריצים לשומעיהם כי ראו התועלת הגדול המגיע להם מזה לזה התעוררו איזה מדפיסים באיזה קהלות לקזור ולהדפיס קנינו זה וגם קנינו קמת אדם (ומאחר שאינו כמלא במדינות הללו כי כולם אזרו להם במדינת רוסיה ורבים משתוקקים לקנינו זה. לזה התעוררו אנשי לבד להדפיסו פה) והמדפיסים דק"ק ויילנא יל"ו היו מן הזרזים ובשכר' ובקשו ממני למסור להם קנינו ק"א המונה בכתיבת ידי בהגהות מרובות ונפרט הל' פסם כולו כי בדפוס הראשון הייתי קם על הוללות והולכתי לקנר ופשיטא הלכו' פסם שלא היה בדעתי להכניס א"ע בפסקי או"ה וליקח לי גם בין הגדולים כי מה אני ומה ק"י. ואמנם אחר שזמן השמים זכיתי לקנר קנינו קמת אדם על י"ד והיה בשנה בין הלרפתים והלכתי במר נפשי ללאגער שלהם להראש שלהם ואני בלתי בקלה זה והגוזל בא לקראתי מקלה השני ובידו הספר ונתן ה' לי קן צעירי הראש ולזה להחזיר לי ואח"כ זיכני ה' להדפיסו ג"כ בדרך כס שהולאה היה מרובה עלי וראיתי שז"ה כמקבל מאוד צעירי המופלגים עד שמורים ובאים מתוך קנינו ולואת הכנסתי ראש ג"כ והשלמתי כל הל' פסם ואקוה לה' שילכני מעל שגיאה ואם ק"ו שגיאת באיזה דבר בטחתי במסד ה' שהם מיעוטא דמיעוטא: כללו של דבר כמעט לא כמלא דף או עמוד שלא יהיה בו הגהות ודינים מקודשים עד שכתעט פנים קדשות באו לכאן וגם כנשמת אדם הוספתי כמה קידושים ונפרט בהלכות פסם:

והנהגה מדי דברי לכתוב באיזה דרך ישכון אור תורה לאור הימים לריכין אנו לבנר עוד דברים אשר יפול לב אדם עליו. הלא בלתי ספק כל דברי קז"ל הם כלם אחת ויליב כי דבריהם ברוב הקדש. והנה בפרק שנו כחמים אימת ר' מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה כו' ומלצתו ענוה ויראה ומכשרתו להיות לדיק מסיד ישר וכאשן כו' ומגלין לו רזי תורה כו' והנה אנו רואין בעוביכו שלא כמלא אפילו אחד צעיר כו' כ"א קדא או תרי בדרא ובפרט במדת ענוה אשר בעו"ה אנו רואים אדרבה הגאון גברה מאוד עד שכ"א אומר אני גדול מכל בני דורי (ובאמת הם מגרי' יל"ה"ר כנפסם כי כל הגדול מקנינו כו') וכי ק"ו כל הגדולים לומדים תורה שלא לשמה הם מלהזכיר כי כלם קדושים ולכן לריכין אנו לבנר לקיים כל דברי חכמים: כבר אמרו בנמרא לעולם ילמוד אדם תורה שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה והק' תמים בסוטה כ"ב ע"ג אי קשיא הא אמרינן במענית ז' כל העוסק שלא לשמה נעשית לו סם המות ובברכות י"ז כל העוסק שלא לשמה נזק לו שלא כנרא ומירנו בתום'

הקדמה אחרונה

צתום' שאם עושה מיראת יסורים או לאהבת קיבול שכן זהו שאמרו מתוך שלא לשמה כו' והיינו דמתן אל תהיו כעבדים כו' אלא כעבדי' המאמנים את הרב שלא ע"מ לקבל פרס וההיא דתענית וזכרות חיידי דאינו עוסק לא מאהבה ולא מיראה אלא להוסיף על קטאתו פשע שאע"פ שידע שעובר לא ימנע מכל תאוות לבו כדאיתא התם שלא יהא קורא ושונה ובועט באיור וזכרו כו' שנאמר שכל טוב לכל עושיהם ללומדיהם לא כאמר אלא לעושיהם עכ"ל. ונפסקים כ' ונחזיר כ"ג ובתענית ובזכרות שם דנעוסק לעשות רק שבוונתו ג"כ להתכבד ולהנות ממנו זה בקרא שלא לשמה אבל הלומד להתייחר ולקפס ולקנטר והראשונים כתבו דבכלל זה בלמוד בלימוד איזה חכמה לאלו המורה סם המות ונמלא צעקין עסק המורה יש מלה ורשות ואיסור: ואמנם גם בלומדים לשמה יש צ' סוגים. סוג א' שאינם עוסקים בשום ענין שבעולם דין אדם לתבירו רק במורה ה' קפלו גו' ואם יתן איש לו כל הון ביתו לאהבת המורה בזה יבין לו כי אהבת המורה עריצה בפני מדגש וכופת כמו שאינינו צעיקינו למקומתי הגאון המסיד ר' אליהו והגאון המסיד ר' זלמן מתן ר' מיכל פעמים ומקיימים צעלמם מה שאמר התנא ר' יעקב במשנה דאבות יפה שעה א' בתשובה ומע"ט צעה"ז מכל קיי עולם הבא ר"ל כי האדם העובד ע"מ לקבל פרס כל מגמתו לזכות לעוה"צ וזוהו אפשר שיהיה איזה עשה שיתרשל שיקצו יהיה לי מעט שכן בפסוקי אבן כשעובד רק מאהבת ה' שלא ע"מ לקבל שום פרס זה לא יכוח ולא ישקוט אף רגע א'. וזה היה ג"כ כוונת מרע"ה שצק שיהיה צעה"ז כהיה ועוף כדאיתא במדרש זכרה והיינו שלא היה דעתו כלל על הנאת עה"צ רק חשקו לעבוד ה' בגוף וכפש ועכ"פ היה ועוף גם הם עובדים ה' שעושים כטבעם וזהו עבודתם כדאיתא בקולין שהציב גיטאה כהרא אמה רובה לקיים מצוות הנזר ואני עושה מצוות הנזר. והנה צודאי איש כזה הוא זוכה לכל המעלות ששנו חכמים באותו פרק ואמנם הרבה עשו כרע"י כו' ולריכוס לקבל עליהם עול הרבנות וכיולא צו כדי להקיות את צ"צ אך כיון שמעוריהם למדו תורה לשמה מותר להם לקבל פרס כמו שהאריך בזה הכ"מ בפ"ו מהל' ת"ת ואין זה בכלל אל תעשה עטרה כו' ועכ"פ כיון שעכ"פ לריכין לבטל תורתם לפעמים בשאר ענינים ואינם יכולים להיות דבוקים תמיד בתורה לכן אין הכלל זוכים לכל המעלות ששנו חכמי' אלא כ"א ואמר לפי דביקותו והכנתו ועכ"פ הם בכלל לומדי' לשמה שהיא מלה. הסוג הדי הוא שמתלת לימודו הוא כדי שיהיה רב או מ"ץ או דיין ועושה המורה קורדם להתפרנס בה או כדי שילא שמו למרחקים ועושה אותה עטרה להתגדר בה ועכ"פ לומד לידע דיני המורה לעשות אע"פ שעושה איסור בזה מ"מ מותר וע"ז אמרו לעולם ילמוד אפילו שלא לשמה כו' וזהו רשות. והסוג הג' הלומדים לא לעשות רק מדברי תורה הוא להם לדבר חכמה או להתייחר להראות שהוא גדול מצני דורו או לקפס ופשיטא כמס"כ תוס' בסוטה שזה בקרא רשע ועליו הכתוב אימר ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי:

עכ"פ יאל לבו אע"ג שללמוד להתכבד ולהנות הוא בכלל לעולם יעסוק כו' מחוייב ללמוד דוקא ע"מ לעשות וא"כ הלומד מחוייב עכ"פ לעסוק לידע דיני המורה: וה' ברחמי יתן חלקנו ויזכנו ללמוד לשמה וכמו שאנו מתפללים בזכרת המורה הערב בא ה"א את דברי תורתך בפנינו ובפניות עמך בית ישראל ובהיה אנחנו ולאלינו כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה אכ"ר:

הקדמת הרב המ"ץ מהר"י.

יחא שמה רבא די אלהא מנרך מן עלמא די חכמתא גו' חכמה זו תורה (כדכתיב אמר לחכמה גו') אשר אלפים שנה לעולם קדמה כדתיב וזההי אללו חמון ואהי' שעשועי' יום יום ויומו של הקב"ה אלף שנה. משה קבלה עבדו כאמן ביתו יקר רוח ותבונה ככתוב בתורה ובמשנה כשנה משה קבל תורה וכו' עדי הגיע לרבנותו חכמי' הקשנה והגמרא אשר העמיקו ולללו במים אדירים. צרוב שכלם אשר הופיע עליהם

הקדמת מהר"י

ממרום לשדד בהרים. בג"ש קלים וקמורים. יען כי הגיע תכונתם למלאכי מרום אשר
בשמים וידעו לכון מה דבר אלהים. עד כי נחתם ים התלמוד ויסכרו מעינות הקבוצה.
ויהי סודו את יראיו הגאונים הקדושים אשר בכל דור ודור המה בעלי הדת אשר בללם
אנו חיים המזיקו את דורם בתורה וסדרו לנו ספרים הקדושים ה"ה הרי"ף והרמב"ם
והרא"ש ואחר גדולי בעלי הלכות והספיקו לדור דעה אשר בתוכם. אך דור הולך
ודור בא. משגרי ים וגליו עלינו עברו. יען כי תללות רבות מלאכו ונגעו ילדי הזמן
פגעו בנו קלרה דעתנו וכתבבללו רעיוני לבנו. עד כי קמו גאוני עולם מאירי עינינו
בתוך קשבת החרות באורם הלכנו ויאר לנו ה"ה הגאונים המפורסמים הרב ב"י והרב
רמ"א עליהם תמכנו יסודותינו בדברים המותרים והאסורים וכל דת ודין. הן כי ארכו
לנו הימים בטירתנו כמקל רוע דעתנו ונאטם בינת לבנו עד כי נלכדנו בסלע
המחלוקת ונפלטנו בין הפרקים זה מקשה וזה מפרק זה בוכה וזה סותר כ"א טעמו
וכימוקו עמו עדי הגיע לנו התשועה עפ"י גאוני בתראי המה האחרונים אשר סביבות
ש"ע ימנו והעמידו אורח הדין על תלו וכל הלכה על צורי עמודיהם ויסודותיהם על
ש"ס בנויים. ואנחנו מפיהם אנו חיים ומימיהם אנו שמים ונס אנו משתעשעים.
ואף גם זאת בני עליה המה מועטים היודעים ללון וללרף הלכה מש"ס ופוסקים
ראשונים ואחרונים להוליח דין והלכה למעשה כי רבה היא ואף לאנשים היודעים
לישא וליתן בגמרא ופוסקים מתמת עול ערדת מקימת הזמן בוגד בהם ואינו מספיק
לטייל ארוכות וקצרות. מכ"ש קטני ערך אשר לא יסבנו בלכתן לקדר בהרים הגדולי.
ותאבדים וספלים להשיג במעט זמן דיני הש"ע חבילי חבילות בקלרה לאורח חיים הם
למולאיהם שידעו כל דין ודין איך לעשות להלכה ולמעשה. לזה אען ואומר צריך
אזכרם לאל עליון ה"ה הרב המא"ה שמו כודע בשערים בציבוריו הנעימים אשר האירו
פני תבל כבוד מוהר"ר אברהם דאנציג וצוק"ל אחד ממנ"ץ דקהל פ"ק ווילנא
אשר נטה ידו לאסוף ולכנס ולקבץ המפורי באריכות הדברי כל ימי חייו אדם אשר
קי מש"ע א"ת במקום אשר ילאה המעיין למלא תוכן הדברי אשר בכלל ובפרט אמורי
כי המה עין בעין מצוררים ובפנות דעת למלא מבוש דבר מה. אזי כלפור בודד על
גג ידמה. עיניו משוטטות הכה והכה. קוטר אקר פסת צר מזונה. ובעבור מהירות
וטרדת הרעבון. עובר על מחייתו באין מבין. כן הדבר בערכו יסוה וידמה. האנשים
אשר בענייניהם עסוקים ולתורה אין קביעות ועת מסוימה. דין גרמי להסל לברר ולאסוף
הדינים מפסקי הלכות בתוכן המבואר. דעתו יאסוב להתמצר ולדבר. בין יודעי בין
ומזני טעם. והוא נער ומנוער. ע"כ ערך האנשים ההמה ידקקו את נפשם בחיו
אדם וממנו ידעו כל דין ודין בקלרה ויבינו כל דבר בטוב טעם ודעת מבארה. מועט
המחזיק המרובה שוה לכל נפש קטן וגדול שם הוא בתקל הראשון אשר פיו יקבנו חיו
אדם והתקל השני בשמח אדם ותועלת הספר הלא רצה במבואר בהקדמת הרב המקצר
בהקדמה הראשונה והשנייה ובהם נמנו שמה מדרשנו ושמה תמלאנו כי הוא לימוד
הכריזי וקובה אשר יגע הרב המקצר בשקידה רבה הוא אזכרהם מתחלתו ועד סופו
מלא יראת אלהים בלבנו. אף בעת שהיה עוסק במו"מ ובמספר שלם ידו לא קלל דברי
התורה כאשר בהקדמתו מבואר. ומידי דברי בו אזכיר מה שכתב בציבורו על משלי אשר
עדנה בכתובים כ"י קדשו מ"י בניו המופלגים כ"י על פסוק משלי (א' ד') עכמות בקוץ
מרוכה וגו'. ח"ל כתב הקרדים כי כאשר ילא האדם מפתח ביתו אז הוא דומה כמו
שהולך בספינה לים ששם הוא מקום סכנה. כי ההתמצרות לב"א הוא מוכן למטא
משא"כ בהתבדל ח"ע מב"א וכודע מה שכתוב בזה"ק ששני מה"ש המלוין את האדם
הם מכריזין לפני האדם תמיד שימור ח"ע מקטא. וכודע שיש ד' מקומות שכל"א מוכן למטא
יותר מקבירו והיינו קוץ לבית ששם מקום ראשון אשר הולך בין ב"א ואש"כ כשהולך בראש
העיר והוא מקום קיבוצ ב"א שם לרין שמירה יותר מקטא כגון דברים בטלים ורכילות ול"ה
וקנאה ושנאה וגאווה וכדומה. ואש"כ בראש הומיות הוא מקום השוק שהוא מאסף לרבי'
למכור ולקנות ושם לרין שמירה יותר להזהר מכל הכ"ל. וכוסף לזה אונאה וגול וכדומה
בעניני מו"מ. ואש"כ בפתח השער אשר בהן מפרש לדרך לילך למקומים שם לרין שמירה
יותר ויותר כי שם מוכן יותר למטא וכגד ד' מקומות הכ"ל אשר שהתורה מזהרת

ה

הקדמת מהרי"י

בכל מקום אדם הולך. וזהו שכתוב בקוץ תרונה ר"ל בכל מקום שהוא קוץ שם נשמע קול הצרה (כמו ותעבור הרכה שהוא קול הצרה בעלמא) כי שם אינו לריך שמירה כ"כ כמו שנאמר ואם"כ ברכובים שם קיבוץ ב"ל מתן קולה ממא ואם"כ בראש הומיות שהוא מקום השוק שם תקרא בפירוש ואם"כ בפתחי שערים ר"ל כשדונה לילך לדרך למרחקים שם מזהירה יותר עד שהיא בנסיכת שתאמר לו אמרי עכ"ל שם. וכעין זה שמעתי בשם מקותני הרב המאה"ג מוהר"ר אברהם אשיו של הגר"א על הא דאית' בשבת (ל"א) בגר שבא לפני שמאי וא"ל גיירני ע"מ שתלמדני כה"ת בולה כשאני עומד על רגל א' כו' בא לפני הלל גיירי' א"ל מה דעלך סני לסבךך לא תעביד עיין פרש"י. והנה לכאורה אינה מובן האם עלה בדעת הגר שהתורה אשר היא ארוכה מארץ מדה ורובה גו' ילמדנה אותו כשהוא עומד על רגל א'. ואמר הרב הנ"ל פי' בעת שהרגל אקט קוץ לבנהמ"ד שדעתו לילך לעסקיו למ"מ וזהו שאמר הגר שילמדנו כל התורה כשהוא עומד על רגל א' היינו אף בעת שדעתו לילך לעסקיו קוץ לבנהמ"ד שלא יטה מדרך התורה ושלא יפונה אחר ילדו וישים כל התורה לכגד עיניו ע"ז א"ל הלל דעלך סני וכו' אם יקיי' וישמור זה לא יאונה לו כל עון אף בדברי' שבין אדם לבניו ולא יפונה אחר ילדו ויהי' דרכי התורה כגד פניו. ככה ראינו מהרב המקצר אף בעת שפכה לעסקיו במ"מ דעתו ומשגבתו היה בתורת ה' כאשר האריך בהקדמתו על פסוק תהו' אמר וגו'. ולא כפלאה היא ולא רחוקה היא ממנו כי שמעתי מפיו כ"פ אשר הרב מוהר"ש מו"ץ דפה בא אללו בעת שיבא בנכות להתייעץ עמו באוזה דבר הלכה למעשה גם שם היה ידיו רב לו להשיב כהלכה וכשער להיות מו"מ באמונה כאשר מלאנו בכתבי קדשו בלוחותו שהזהיר לבניו שלא למארו בשום לדיק או ססיד בהספדו אך זאת יוכלו לומר עלי שלדעתי לא עשיתי שום עול לאדם במקוץ. והנה באמת לא מילתא וזוהמא היא להתפאר בזה ופי' יאמר זכיתי לבי בעיני מו"מ אך יגידו עליו רעיו ומכיריו יאמרו עליו כי הוא זה לא ימים רבים רק מעט אשר היה לפניו שעסק במו"מ אפי' מאס בכל מספר רק דרכי התורה ויראת ה' לפניו כבאר מקורו ומפז תבואתה ואסיפת קהל ויילכא כתנו עיניהם בו ובקרו אותו להיות למורה והועמם בעול הוראה ופסן ה' בידו הגליל ומתקבלו קיבוריו בכל תפלות ישראל ובכל משכנות יעקב. ומרוב תשוקת אנשי דורינו ההוגים בו תמיד אפסו וגם כלו זה ספרא דאדם קיי אדם אשר נדפס זה שלש פעמים ורבים ככספה וגם כלתה כפאם ורלוכס להקיות עלמם בקיי אדם. אי לזאת השתדלו בני הרב המקצר המופלאים נדיבי לב בלידוף המדפיסים המפורסמים להדפיסו עוד ביתר שאת וביתר עז עם כל ההגהות שנמלא כתוב על גליון הספר הנ"ל בכ"י הרב הנ"ל וכמה כ"י אשר לא היה כתוב על הגליון רק שנמלא באמתת כתביו כמעט אשר בכל כלל וכלל כתוספו בו דברי' רבים כהנה לרוות למאון עובדי דרך א"ל בקיי אדם אגודים יבדך ה' קילס ופועל ידם ירבה את אשר התנדבו והוילו וזהו מכיסם. לדקתם תהיה עומדת לעד וזכות הרבים יעמוד להם ולזרעם ולזרע זרעם. וזכות אביהם הרב המקצר תהיה בסיועם למען יבלו ימיהם בטוב ושבותיהם בנעימי' שלא תפוג התורה מפיהם וזרעם וזרע זרעם מעתה ועד עולם:

גם אכתי נדרשתי מאתם שמו פניהם אלי ושקרו אותי להיות נטפל לעושי מלזה בהעמקת הגהות שהגיה הרב בגליון הספר ולהכניסם בפנים במקום הראוי ובכמה מקומות אשר לא ככתב על הגליון רק על כייר חלק אשר מלאו מליאה בכמה מקומות בין כתביו אשר שיך לעבור הלו לסדרם כראוי ולהשגיח שידפסם כראוי ואף כי היה עלי לטורח ועמל מרובה כאשר יראה הרוואה מעיין האמת הפרש בין הראשונים שנדפסו כבר לאשר ישנו אתנו פה היום עכ"ז לא יכולתי להשיב פניהם ריקס מאהבת אמת אשר ביני וביניהם ומאהבת איתן הקדומה קנת הקדש אביהם הרב המקצר וז"ל זכותו מן עליהם ועלי. והגהתי ומלאתי בעושים רבים שנפלו בדפוס הראשונים והכנסתי כל ההשמות הקדשות והשמות הכל בפנים הספר עם כל מהדורות אשר עשה הרב המקצר קבלתי ואספתי אחד אל אחד כל דבר על מקומו יבא בשלום וכל מקום שידע מגעת עיינתי בעיון רב במקור הדין אשר הוליא ואשר קידש הרב המקצר. ויש אשר גם לפני הגאון המפורסם מוהר"ר אברהם אבלי כ"י בקהלמינו הובא וראה כי בדורים

הקדמת מהר"י

המה להביאם אל מקומם הראוי. ועוד לאלה מלין יש אשר נשטפו מהמקנה אשר פלטה הקולמם גם בהגותיו אשר עדן לא נשם להביאם בתוך הספר בדינים מקודשים הנה אשר לא ניארו הפוסקים אמרתי ג"כ להעלות עם הספר בפרקיו. ובכדי להסיר המכשול מצבי עמנו להתיר הספיקות גם את הטעות אשר נתהוו מחמת הדפוס את הכל ביארתי וסדרתי בעינא פקיקא כיד ה' הטובה עלי ועשיתי סדר לוח הסימנים עפ"י סדר הש"ע כאשר עדן בקיי המקנה עשיתי זאת בדפוס השני למען יהיה נקל לקזור ש"ע א"ק וק"א יקדיו יהיו מתאימות בלי טורח הקיפוח. ואי"ה כשידפס ספר חכמת אדם על יו"ד אשר יבא נקרב לבית הדפוס עם הגהות כמעט פנים קדשות יהיה עוד ידי כטויה עלי. לבאר שמה בהקדמה תועלת טובה הספר וספיר גזרתו ומה הגיע אלי להיות כלב פתח השער ולבוא בהקדמה שמה בצורה ושם תמלאנו ובראותי כי נגמרה מלאכת הדפוס הספר הלו יפה ומהודר. אז אמרתי אשלם תודות לאל עליון עלי גומר כי נגמר בתכלית זה הקיבור למען למד בו בני ישראל לשמור ולעשות. והש"ת יקיימו ויקיימו לבית גואלנו וזכות הרב המקנה יעמד לנו ולורענו מעתה ועד עולם: הכ"ד המתאבק בעפר רגלי הקבאים ותלמידיהם עבד לעבדי ה':

ישראל בנק' מוהר"ר אליעזר זללה"ה:

סדר לוח הסימנים על פי סימני הש"ע.

א כלל א סי' א ג	בד כלל יא סי' א	נא כלל ו סי' ב וכלל יא
ב כלל א סי' ז ט	בה כלל יג סי' א עד סוף	סי' א ג
ג כלל ג סי' א ג	הכלל	נב כלל יט סי' ד ה ו ז
ד כלל א סי' ז וכלל ב עד בו	כלל יד סי' ט	נג כלל יא סי' ד וכלל כט
סוף הכלל וכלל ג סימן ב	כלל יד סי' ק יא ג ד	מס' ק עד סוף הכלל
א וכלל ה סי' ד וכלל ז	כלל יד סי' טו הט שס	נר כלל כ סי' ג
סי' ד ה ו ז	כלל יד סי' טז יז	נה כלל יז סי' כג כד ה ו
ה כלל ה	לא כלל יד סי' טז	ז וכלל כט סי' א וכלל
ו כלל ה סי' יז וכלל ז סי' ק לב	כלל יד סי' ב ג ד ה	ל סי' א ב
ז כלל ז סי' ז	לג כלל יד סי' ו ז ק	נו כלל ל סי' ד ה ו ק
ח כלל ה סי' יז וכלל יא לד	שס. לה שס. לו שס.	נז כלל יא סי' ה
סי' מא וכלל יב עד סוף לז	כלל יד סי' א	נח כלל כא סי' ג וכלל לד
הכלל	לח כלל יד סי' יט כ כט	סי' ה
ט כלל יא סי' יא יב	לט כלל יא סי' מא וכלל יד	נש כלל כא סי' מ וכלל ל
י כלל יא סי' ו ז ק ט י	סי' כא	סי' יא
יא כלל יא סי' ג ד ה ו ז מ	כלל יד סי' כג כה ו	ס כלל כא סי' א ד
ק ט כא כג ד ה ו ז ק מא	כלל יד סי' כד	סא כלל כא סי' א ג ד
יב כלל יא סי' כ	מב כלל יד סי' כז	ה ו
יג כלל יא סי' לג ד ה ו	מג כלל יד סי' כז	סב כלל ה סי' טו
יד כלל יא סי' כא לב לא	מד כלל יד סי' טו כז	סג כלל כא סי' ה ו ז י יט
טו כלל יא סי' כז ק ט לב	מה כלל יד סי' כז	סד כלל כא סי' ק ט
טז כלל יא סי' ט	מו כלל יא סי' א ג ד ה סה	כלל ה סי' יב ג וכלל
יז כלל יא סי' מא	ו ז	כ סי' ג
יח כלל יא סי' ג	מז כלל יא סי' י וכלל ט סו	כלל כ סי' ד ה ו ז ק
יט כלל יא סי' ג ד	סי' א ג ד ה ו ז ק	ט וכלל כא סי' ב ז י יא
כ כלל יא סי' קב	ט יא	וכלל כה סי' יב וכלל
כא כלל יא סי' לז ק ט	מח כלל יא סי' ד	לא סי' כט
כב כלל סג סי' ב	מט כלל יא סי' יא	סז כלל כא סי' ט
כג כלל יא סי' א	נ כלל יא סי' ד	סח כלל כ סי' י

לוח הסימנים

ו

סט כלל ל' סי' ג	קג כלל כה סי' ג	קמה אס
ע כלל כא סי' ב	קד כלל כד סי' כ וכלל כה קמו כלל לא סי' ב ג	
עא בקיבורי ק"א על י"ד	סי' א י יא	קמו כלל לא סי' ד י ג ד ה
כלל קג	קה כלל כז סי' ה	קמח קמט
עב אס	קו כלל סו סי' ב	קנ כלל יו סי' טו יז ק ט
עג כלל ד סימן יא	קז כלל כז סי' יז	קנא כלל יו סי' ז ק ט יב יג
עד כלל ג סי' טו וכלל ד	קה כל כז סי' ג ד ה ו	קנב כלל יז סי' י
סי' טו	ז ק ט י יא ב ג ד ה ו	קנג כלל יז סי' י
עה כלל ד מסי' א עד ק	קט כלל יט סי' ק וכלל לג	ג ד ה ו ז ק ט ל לא
עו כלל ג סי' ב ו כ ד ה	סי' ז	ב ג ד ה ו ז ק ט מ
ו ל לא לב	קי כלל כד סי' לא וכלל	מא ב ג ד ה וכלל לא
עז כלל ג סי' ו כק	סד סי' א ב ג ד ז	סי' קו
עח כלל ג סי' ו וכלל כה	קיא כלל כד סי' א	קנד כלל ז סי' כד מנ מו
סי' ה ו ז ק	קיב כלל כד סי' יט	ז ק ט כ כא ב וכלל
עט כלל ג סי' ו ז ט י ב	קיג כלל כג עד סוף הכלל	לא סי' מו
ד ה כ ב ג	קיד כלל כד סי' ג ד ה ו	קנה קני קנז
פ כלל ג סי' לד	ז ק ט	קנח כלל לו עד סוף הכלל
פא כלל ג סי' ק	קטו כלל כד	וכלל מ סי' י
פב כלל ג סי' ב ט	קטז אס	קנט כלל לו עד סוף וכלל
פג כלל ג סי' י יא לג	קיו כלל כד סי' יב ג ד	לק עד סוף
פד כלל ג סי' ט יא	קיה כלל קלט סי' א	קס כלל לט עד סוף
פה כלל ג סי' לג לה ו	קיש כלל כט סי' ב	קסא כלל מ סי' ה ו ז
וכלל ד סי' יב	קכ כלל כד סי' כב	קסב כלל מ סי' א ב ג ד
פו כלל ג סי' ז	קכא כלל כד סי' כד	קסג כלל מ סי' יא ב
פז כלל ג סי' כ כא	קכב כלל כד סי' כו ז	קסד כלל מ סי' יד טו
פח כלל ג סי' לו ק	קכג כלל כד סי' כח ט ל	קסה כלל מ סי' כג
פט כלל טו עד סוף וכלל	וכלל כט סי' ב	קסו כלל ה סי' י
כז סי' א ב	קכד כלל ו סי' ג ד ה	קסז כלל ה סי' יא יק יט
צ כלל יז סי' א ב ג ד ה	קכה כלל ל סי' ט	וכלל מנ סי' יא ב
ו יז וכלל יט סי' א ב	קכו כלל כד סי' כג	וכלל מה סי' ט וכלל
ג וכלל כב סי' ד ו י	קכז כלל ל סי' י	מח סימן ז וכלל סב
צא כלל א סי' ט וכלל כב	קכח וסי' קבט וסי' קל כלל	סימן טו
סי' ק	לב עד סי' לג	קסח כלל מנ סי' א ג ד ה
צב כלל ג סי' ג ד ה וכלל	קלא כלל לב סי' לג לד	ו ז ק ט י וכלל מנ
ז סי' ב ג וכלל כב סי'	קלב כלל לב סימן לה	סי' ק ט י וכלל יד סי'
ב ט י טו טו וכלל כה	קלג כלל ל סי' ג בהשמות	ג ד ה ו ז ק ט י יא
סי' ב	קלה כלל לא סי' א טו יז	ב ג ד
צג כלל כב סי' א ב ג ד	ק ט כ כא ב	קסט בכלל מה בהשמות
צד כלל כב סי' ה	קלז כלל לא סי' ב ד ה ו	קע כלל מנ סי' ב ג
צה כלל כב סי' יא	קלח כלל לא סי' כט	קעא כלל מה סי' ה ז
צו כלל כב סי' ז	קלט כלל ט סימן ו וכלל לא	קעב כלל מה סי' כה וכלל
צז כלל כב סי' ט	סימן יב לו ז	מט סי' י
צח כלל יז סי' טו	קמ כלל לא סימן כג ל	קעג כמבאר במקמת אדם
צט כלל כב סי' יק	קמא כלל לא סי' ה ו ז ק	כלל מ
ק כלל קלט סי' ג	ט י לו	קעד כלל מא סי' א ב וכלל מנ
קא כלל כב סימן יא ב וכלל	קמב כלל לא סי' ל	סי' א ו יא ב וכלל כה
כד סי' ב	קמג כלל לא סי' לב ג ד	סי' ד ה ו ז וכלל כו
קב כלל כו עד סוף הכלל	קמד אס	סי' ה וכלל ס' סי' ד

כלל

לוח הסימנים

קעה כלל סג ס' יב ג ד	נה ס' א ב וכלל כז רכב	כלל סג ס' ז ג ד ה
קעז כלל מג	ס' ד ה	י א
קעז כלל מג ס' א ב ג ה רג	כלל כא ס' ג ק	רכב כלל סג ס' ו ק י א
קעח כלל מ ס' טו ז וכלל	יד וכלל כג ס' ג ד ט רכה	כלל סג ס' ו ז ק ט
מד ס' ה וכלל מז ס' רד	כלל מט ס' א ב ג ז	וכלל סג ס' א טו ז
ק וכלל ל ס' כד	ק ט וכלל כא ס' ד	וכלל סה ס' ג
וכלל כק ס' א עד	יג וכלל כג ס' ב ז ק רכז	כלל סג סג
סימן טו	וכלל כד ס' ט וכלל רכז	כלל סג ס' ז ט
קעט כלל מד א ב ג ד וכלל	כה ס' א ב	רכח כלל סג ס' ג
ס ס' א ה	כלל כא ס' א ב וכלל רכט	כלל מג ס' ד ה
קפ כלל מז סימן ד	כז ס' א ב ג ה	רל כלל סד ס' ד וכלל
קפא כלל מז ס' א ב ג רו	כלל ה ס' ז ק ט י	סה ס' א ב
קפב כלל מז ס' ה ו	וכלל מט ס' יג וכלל רלא	כלל א ס' א
קפג כלל מז ס' ז ק וכלל	כג ס' יב וכלל ס' ס' רלב	כלל לג
מז ס' ד כג וכלל כ	א ג ד	רלג כלל ד ס' א ב וכלל לג
ס' כה	כלל כ ס' ז	רלד כלל לג
קפד כלל מז ס' ז ט י וכלל רח	כלל מז ס' ב וכלל רלה	כלל לד ס' ז ג ד ו
כ ס' כג	מט ס' ג יא וכלל כ רלו	כלל לד ס' א ב
קפה כלל ה ס' ד וכלל מז	ס' ז ג ד ה ק יא רלז	כלל סד ס' ז
ס' ב	טו כ כא וכלל כא ס' דלח	כלל י
קפו כלל ה ס' כב וכלל	י יא וכלל כב סימן ו רלט	כלל לה
מז ס' ב	וכלל כג ס' ה וכלל רמ	נחבאר נחכמת אדם
קפו כלל מז ס' יד	כה ס' א ב יד	כלל קכח
קפח כלל מז ס' א ה טו רט	כלל ה סימן יד וכלל רמא	זס
טו ז ק ט כ כא ב ג ד	כק ס' ו ז ק	
קפט נחבאר נחכמת אדם רי	כלל מט ס' פז וכלל	הלכות שבת
כלל קסג ס' טו	כ ס' יב יג טו ז יק	
קצ כלל מז ס' טו וכלל	יט וכלל כא ס' טו רמב	כלל א ס' ד
מט ס' יד	וכלל כק ס' טו	רמג כלל ה ס' ז
קצא כלל ה ס' טו	כלל מט ס' יב וכלל רמד	כלל ג ס' ו ז ק ט
קצב כלל מק ס' יא ב יד	ו ס' ג וכלל כז מס' עד	יטכו וכלל מ ס' א
קצג כלל ה ס' כ וכלל מק	כ עד סוף הכלל וכלל רמה	כלל ג ס' כא ג ד ה
ס' א ב ד ה ו	ס ס' ב	רמו כלל א ס' כב וכלל
קצד כלל מק ס' ג	כלל כז ס' א ב ג ד	כז ס' יג ד טו
קצה כלל מק ס' א ק	כלל ה ס' יז יט כ	רמז כלל ג ס' ג ד
קצו כלל מק ס' יק ט	כלל ה ס' ג	רמח כלל ד עד ס' ד
קצז כלל ה ס' כ א ב רטו	כלל ה ס' ק וכלל רמט	כלל א ס' ז ק ט
וכלל מז ס' ג וכלל	ס' א	רנ כלל א ס' ג ה
מק ס' יג	רטז כלל מט ס' א וכלל רנא	כלל א ס' ב וכלל ב
קצח כלל מק ס' יז	סא ס' א ב ג ד ה	ס' ז
קצט כלל מק ס' כ	ו ז ק ט י	רנב כלל ב ס' א וכלל ג
ר כלל מק ס' טו	ריו כלל סא יא ב ג ד ה	ס' ג וכלל סג ס' ד ה
רא כלל לא ס' יז וכלל ריוח	כלל סה ס' ד ו	רנג כלל ב ס' ד וכלל כ
טו ס' ו יא	ריש כלל ה ס' ד ה ו	ס' יא ב יד טו טו
רב כלל מט ס' ב ג וכלל רב	כלל לב ס' לא	ז ק ט
כא ס' א ב ג ה ו ז י רכא	כלל סה ס' ז	רנד כלל ב סימן ב ג
יד טו וכלל כב ס' ד רכב	כלל סג ס' א וכלל רנה	כלל ב
וכלל כג ס' א ו וכלל	סג ס' י ב ג	רנו כלל ה ס' א
		כלל

לוח הסימנים

ז

רנז כלל ז סי' ה ו	רפח כלל ז סי' ד ה ו	וכלל סז סי' ו יז ד
רנח כלל כ	רפט כלל ו סי' יק כז	זכא זג ד
רנט כלל ז סי' ז וכלל	רצ כלל ז סי' ז י	שט כלל סז סי' זג טז
מה מו סי' יג	רצא כלל ז סי' א זג ה שי	כלל סה סי' ג וכלל
רס כלל א סי' מ	ו וכלל ק סי' ט	סז סי' זק ט
רסא כלל ה סי' א ו	רצב הל' ז כלל לא סי' לה שיא	כלל סז סי' יג קט
רסב כלל ה סי' ז	רצג כלל ק סי' א ז	כלל י סי' ז
רסג כלל לג סי' ד ה ונה"ש	רצד הל' זכרות כלל כד שיג	כלל לט סי' ד ה ו
כלל ה סי' ד ה ו ק	סי' יא ונה"ש כלל ק	ט יא יב יג יד וכלל מ
ט י	סי' ג ד ה ו	סי' ק וכלל מד סי' ד
רסד כלל ה סי' טו טז יז	רצה כלל ק סי' לד	ה ו
ק ט כ כא	רצו כלל ק סי' יא זג ד שיד	כלל יז סי' ז וכלל כט
רסה כלל ה סי' כז וכלל	טו כד	סי' ד וכלל מא עד
סה סי' ה	רצז כלל ק סי' בה ו	סוף וכלל מז סי' א
רסו כלל כד סי' א ה וכלל	רצח ה"ב כלל ה סי' יז	וכלל מד סי' א זג
כא עד סוף	ונה"ש כלל ק סי' כז שטז	וכלל לט סי' א זג
רסז כלל לד סי' ק ט ונה"ש	ק ט ל לא לז לג	וכלל מד סי' י
כלל ו סי' א ז	רצט כלל ק סי' טז יז ק ט שטז	כלל ל וכלל לא סי' א
רסח כלל כק סי' א זג ד	כא זג	זג ד ו וכלל מ סי' ז
ו וכלל לד סי' יא	ש כלל יק סי' לו	כלל כז סי' כז עד סוף
רסט כלל סי' כק	שא כלל כז סי' ה ו וכלל	וכלל מד סי' ז
רע הלכ' ז כלל לד	מז סי' ו וכלל כז סי' שיח	כלל ט סי' יא וכלל כ
רעא כלל ו סי' ג ד ה ט	ה וכלל כד סי' ז ה ו	סי' א זג ד ה ו
י יא יב יג ד טו טז	וכלל כז עד סוף וכלל	ק ט י יא יב יג יד כ
יז כד כה כז וכלל עט	ע סי' ה	שיט כלל יד סי' א יב יג
סי' ו ג	הל"ב כלל ג סי' כט	וכלל טו וכלל טז סי'
רעב כלל ו סי' ו ז ק	וה"ש כלל יז סי' ו וכלל	א זג ד ה ו זק ט
רעג כלל ו סי' ו כ כא כז	כ סי' זג ק ט יא יג	יא יב וכלל יט סי' ו
ג	יד וכלל לד סי' ג וכלל	וכלל כז סי' ד
רעד הל' ז כלל ז	מד סי' י יג יד כד שכ	כלל מ סי' ט ונה"ש כלל
רעה כלל מה מו סי' יד	וכלל ס סי' טו	ט סי' ו וכלל יד סי'
רעז כלל מג סי' ו ז ה	כלל בא סי' ה ו וכלל	זג ד ה ו יא יד טו
רעז כלל מה מו סי' יא יב	מד סי' י	וכלל כד סי' א זג ד
טז וכלל סז סי' ד	כלל מד	שכא כלל יב סי' י וכלל יד
רעח כלל סק	כלל יד סי' ק וכלל כז	סי' י וכלל טז סי' יג
רעט כלל סז סי' ג וכלל סז	עד סי' יב וסי' טז	וכלל יז סי' א זג ד
סי' ה	וכלל כט סי' י יא יב	וכלל יט סי' א זג ד
רפ כלל לק סי' ו	כלל ס עד סי' יד וכלל	וכלל כ סי' בא וכלל
רפא כלל כא סי' א	סז סי' יז	לז ולג סי' ו זק ט י
רפב כלל לא סי' לה לק לט שז	כלל ג סי' ז ה וכלל	יא וכלל ד סי' ה
רפג רפד זהל' זכרות כלל	לז סי' ה וכלל לק סי' שכב	כלל לא סי' יב וכלל
יא סי' לט ונה"ש כלל	ז וכלל סא עד סוף	מד סי' יק
ז סי' יא	וכלל סז סי' א זג ד	שכג כלל לד סי' ד וכלל סי'
רפה כלל ז סי' ט זהל' זכרו'	ו יג וכלל סק סי' יב יג	ו זק ט וכלל מד סי'
רפו זהל' זכרות כלל כז שח	כלל לט סי' י וכלל כז	יז בא וכלל סמך סי' י
סי' ק וכלל כק סי' ה	סי' ק ט י וכלל סה	שכד כלל לא סי' א ג וכלל
ונה"ש כלל ו סי' יט	סי' זג ד ט וכלל סו	ק סי' ה וכלל כט סי'
רפו כלל סא סי' יז	סי' ז ד עד סי' יא טז	ז עד יוד

לוח הסימנים

שכה כלל סג ס' א צ ג	כד ס' צ	ו ז ק ט י יא צ ג ד
וס' ט עד ס' כב	כלל יג ס' צ ה יב	ה ו ז ק ט כ
שכו כלל עד ס' ד	יק יט כב	שפג כלל עה סימן ק כה
שכו כלל לב לג ס' צ ג ד	כלל כג ס' ק	שפד כלל עה סימן כד
ה וכלל לד ס' צ	כלל כב ס' ז	שפה כלל עה סימן כו
שכה כלל יד ט וכלל לא	כג ס' כא	שפו כלל עב סימן כק וכלל
ס' ו וכלל לד ס' ד	כלל כג ס' זך	עג ס' יק
וכלל מד ס' טו וכלל	כלל כג ס' ג ד	שפז כלל עג עד
סד סימן יא טו וכלל	כה ס' צ ג ד	שפח זס
סט ס' א צ ג ד עד סוף	כלל כג ס' כ וכלל כה	שפט כלל מה סימן כז
שכט צניכת אדם שער הקבוע	ס' א צ ג ד ה ו ז	שצ כלל עה
של כלל סק מס' טו עד סוף	כלל כג ס' טו	שצא כלל עג סימן ק וכלל
שלא צמכת אדם סוף קמט	כלל כה סימן ה	עה סימן א כב כק
שלב כלל כט ס' א'	כלל כא סימן א צ ג	שצב כלל עה
שג כלל מ' ס' ד	ד ה ו ז ק ט י	שצג כלל עב סימן י
שד כלל ט ס' יב וכלל מה	כלל כא סימן ד	שצד כלל עב סימן ט
מועד ס' יא טו וכלל סז שם		שצח כלל עב
ס' כ וכלל סק ס' יד	שסא	שצו כלל עו סימן יו
שלה כלל יג ס' א	שסב	כלל מק ס' א צ ג שצז כלל עו ס' א וכלל
שלו כלל יא ס' א צ ג ד וכלל	ד ה ו ז ק יב יג	קה ס' צ
יב ס' א צ ג ד ה ו ז ק	כלל מק ס' ט וכלל שצח	כלל עו סימן צ י יג
שלו כלל מ ס' ג ד ו	כג ס' יז וכלל עא ס'	ד ה ו ז
שלה כלל מ ס' ט וכלל מד	א צ ג ד עד יא יג עד	שצט כלל עו ס' יב יט עד
ס' יט וכלל מז ס' יט כו	כט וכלל עב ס' כד	ס' כו
שלט כלל לא ס' ו וכלל	שסד כלל עא ס' יב כב	ת כלל עו
מד ס' כ כב	שסה כלל עא ס' יג כ	חא כלל עו ס' ד ה
שט כלל יג ס' א צ ג וכלל	שסו כלל עב ס' א צ ג חב	כלל עק
יט ס' ה וכלל כא ס'	ד ה ו ז ק יא כא צ חג	
א צ ג ד וכלל כלל כק	ג כו וכלל עג ס' טו	חד
וכלל כט ס' א צ ג שסז	כלל עב ס' ז	חה
וכלל לד ס' א וכלל	כלל עב ס' א צ ק	כט ל לג ד ה ו
טו ס' א צ ג ד ו שסח	כלל עב ס' א	חו
וכלל לק ס' א צ ג ד השע	כלל עג ס' א צ ג ד חז	כלל עו ס' לא
שמה כלל ס ס' טו	ה ו ז ק ט י יא יב יג תח	כלל עו ס' ק ט וכלל
שמב כלל לק סימן ק	שעא כלל עג סימן יז	עו ס' ק ט יג ד ה
שמג הל"ב כלל סו	שעב כלל עב ס' יב יג יד כה	יק יט
שמד כלל א ס' א	שעג	חי כלל עו ס' יז כה
שמה כלל מז ס' א צ ג ד	שעד כלל עא ס' כא	חיא כלל עו ס' טו
ה ו ז ק ט יא יב	שעה כלל עב ס' טו טו	חייב כלל עו ס' יא
וכלל מט עד סוף וכלל	כלל עב ס' יז יק יט חיג	כלל עד ס' כג
ו עד סוף	שעז	חיד כלל עו ס' כא ב
שמו כלל כב ס' א וכלל כג	שעה	חטו כלל עו ס' יב
ס' ק ט י יא יב יד טו	שעט	חטז כלל עד ס' כד ו ז ק ט
שמו כלל מז ס' ד וכלל	שפ	כלל עד ס' א צ ג ד
כג ס' כ	שפא	כלל עד ס' א צ ג ד
שמה כלל כב ס' צ ג ו	ה ו ז ק	חיו כלל קיק ס' א
וכלל כג ס' כג	שפב כלל ד	כלל קיק ס' ב
שמט כלל כג ס' יח וכלל	עה ס' א צ ג ד ה תיט	כלל קיק ס' ג ד ה
		כלל

ח

לוח הסימנים

חכ	כלל קי' סי' ז	חג	כלל קכד סי' יד עד כב חפא	כלל קל סי' יד
חכא		חגא	כלל קכה עד סוף כלל חפב	כלל קל סי' טו
חכב	כלל ד סי' ז וכלל כד	קכז סימון יד	חפג	כלל קל סי' יז
	סי' כז וכלל קימ סי' ט	כלל הכ"ל	חפד	כלל קל סי' יט
חכג	הל"ז כלל לא	חנג	כלל קכו סי' ה וכלל חפה	כלל קל סי' א
חכד	שס כלל מז	קכז סי' ט וכלל קימ חפו	כלל קכמ סי' כט וכלל	
חכה	שס כלל כד וכלל כמ	סי' א ז ג ד ה ו ז	קל סימון א	
חכו	כלל קימ סי' יא ז ג	חנר	כלל קכמ סי' א וכלל חפז	כלל קמ סימון טו
חכז		קכמ סי' לה ו	חפח	כלל קד סי' ג
חכח	כלל קימ סי' יד טו	חנה	כלל קכמ סי' ט י חפט	כלל קלא סי' א ז ג
		יא ז ג טו	ד ה ו ז ק ט י יכ	
חלכות פסח		חנו	כלל קכמ סי' יד טו	חצ
חכט	כלל קיט סי' א	חנו	כלל קכמ סי' ז ד	חצא
חל	כלל קיט סי' א	חנה	כלל קיט סי' כו וכלל חצג	כלל קלא סי' יא
חלא	כלל קיט סי' ז ג ד	קימ סי' לב	חצד	כלל קלא סי' יג
ה ו ז		חנט	כלל קכמ סי' יז ח ט	
חלב	כלל קיט סי' יט כ כא	כ כא ז ג ד ה		חלכות יום טוב
חלג	כלל קיט סי' ח ט י חס	כלל קכמ סי' לא ז	חצה	כלל פ סי' א ז ג ד
	יא ז ג כב כמ	חסא	כלל קכמ סי' כו ח	וכלל פא סימון י וכלל
חלד	כלל קיט סי' כג כד הו	וכלל קל סי' ז	וכלל קל סי' ז	וכלל קטו
חלה	כלל קיט סי' כו	חסב	כלל קכג סי' כד וכלל	סימון א ז
חלו	כלל קיט סי' יד טו	קכו סי' ח ט י יט	חצו	כלל קכ
	טו ח ט כמ	וכלל קכו סימון ה ו		כלל פח
חלו	כלל קיט סימון יח	חסג	כלל קכו סי' א	חצח
חלח	כלל קיט סי' כג	חסד	כלל קכו סי' ו	וכלל לב סימון ג וכלל
חלט	כלל ה ו וסימון ה ז	חסה	כלל קכו סימון ז	קא סימון ג ד
חמ	כלל קכ סי' א ז ג	חסו	כלל קכו סי' יא ז ג חצט	כלל לו וכלל לא סימון
	ד ה ו	ד ה ו ז ק		א ח ט וכלל לט
חמא	כלל קכ סי' ז ק	חסז	כלל כט א סי' טו כ חק	כלל פ סי' א וכלל לו
חמב	כלל קמט סי' י וכלל	וכלל קכב עד סוף וכלל	סימון ז ג ד ה ו	
קכא	סי' א ז ג ד	קכו סי' א ז ג ה ז	חקא	כלל פ סימון ו ז וכלל
ה ו ז		וכלל קכו סימון ז ג	פג סימון ה וכלל קא	סימון ח ט
חמג	כלל קכ סי' טו וכלל	וכלל קכמ סי' לו		
קכא	א ז ג	חמח	כלל עט סי' ז וכלל חקב	כלל לב סי' ה ז וכלל
חמד	כלל קיט סימון כו וכלל	קכט סי' ז ג ד ה ו ז	לד סי' י וכלל לה סי'	זכ וכלל קטו סי' ו
קכט	סי' ט י יא	כלל קל סי' ח		
חמה	כלל קיט סימון ל	חע	כלל קכט סי' יכ	חקג
חמו	כלל קיט סי' כט	חעא	כלל קכט סי' יג יד	חקד
חמו	כלל קכא סי' ח ט י חעב	כלל קל סי' י יב יג		פכ סי' ז וכלל פג סי'
	יא ז ג ד ה ו ז ק חעג	כלל עט סי' ג וכלל קל	א ז ג ד	
	ט כ כא ז ג ד ה	סי' ג ד ה ו יא	חקה	כלל פא עד סי' הו סי' ז
	ו ז ח ט ל לא עד חעד	כלל קל בדין הסדר	חקו	כלל פכ סימון ג וכלל
	סוף וכלל קסב סי' כו חעה	כלל קל סימון ג ד	פד וכלל פה עד סי' ה	
	וכלל קכג סימון פא חעו	כלל קל סי' ט	וכלל ק עד סוף	
	וכלל קכד סי' כו	כלל קל מ' א יד טו	חקז	כלל פה סי' ו וכלל
חמח	כלל קכג סי' א וכלל חעה	כלל קל סי' יד		פו וכלל לד סי' ט
קכד	עד סי' יד כד הו חעט	כלל קל סי' יח	חקה	כלל פו סי' ג וכלל
חמט	כלל קכד סי' כג	כלל קל	לד סי' ח	

לוח הסימנים

חקט	כלל פו סי' ז וכלל חקלר	כלל קו סי' י וכלל קי חקסר	כלל קלז סי' י
	זד סי' א ז ג ד ה	סי' א ז ג וכלל קיד סי' ו חקסה	כלל כד סי' י יח וכלל
	ו ז יא ז א	כלל קיד סימן א ז	קלז סי' יד טו טז
חקי	כלל פא סי' ח וכלל חקלו	כלל קטו חקסו	כלל קלז סי' לג לד
	פז סי' ז ד ה ו ז ח	כלל קו סי' ה וכלל חקסו	כלל קלז סי' יח כ
	וכלל לו סי' ז וכלל	קז וכלל קח סי' א ז ג	כא ז
	זג סי' א וכלל לו חקלח	כלל קו סי' יג וכלל חקסח	כלל קלז סי' יח כג
	סימן ד	קסד סי' א ד ה	ד ה ו ז ח ט ל לא
חקיא	כלל זג סי' יד וכלל חקלט	כלל קו סי' ו וכלל	ז לה ו ז ח ט
	זה סי' טו יא	קיב עד סוף	חקסט כלל קלז סי' מ
חקיב	כלל פה סי' ח וכלל חקמ	כלל קיג עד סוף	חקע כלל קלז סי' מא
	זו סי' ח וכלל נח חקמא	כלל קי סימן ג ד	חקעא כלל קלז סי' מב
	סי' א ז ג ד ה	וכלל קי סי' ד ה ח ט	חקעב כלל קלז סי' ז
חקיג	כלל קא סימן ד	י יא יב יג	חקעג כלל קלז סי' מב
חקיד	כלל זב וכלל זד סי' חקמב	כלל קו סי' ט	חקעד כלל קלז סימן יח
	יד טו וכלל זה סי' חקמג	כלל קטו עד סוף	חקעה קלז
	א ז ג ד ה ו ז ח יג	כלל קן סי' ח	חקעו זס
	יד וכלל זט סי' ט חקמה	כלל קי סי' ו וכלל	חקעז זס
חקטו	כלל פא סי' ו	קיא עד סוף	חקעה כלל קלז סי' א
חקטז	כלל לו סי' ו	כלל קיז	חקעט קלז
חקיו	כלל זג סי' ו	חקמו	חקעט חקפ זס
חקיח	כלל לה סי' טו וכלל יג סי' כג וכלל זג סי'	חקמח זס וכלל קע	חלכות ראש חשנה
	ז וכלל זט סי' א ז ג	חלכו' ט"ב וחלכות תעני'	חקפא כלל קלז סי' פח
	וכלל זה סי' ו וכלל	חקמט כלל קלז סי' א ז ג ד	וכלל קלז עד סוף
	קא סימן א	ה ו	חקפב כלל כד סי' י טו
חקיט	כלל זג סי' קט י יא זג	כלל קלז סי' ו ז	וכלל קלט סי' א ז
חקכ	כלל זג סימן ג	חקנא כלל קלז סי' ח ט י	ג ד ה
חקכא	כלל קא סימן מב	יא זג ד ה ו ז ח ט י כ כא	כלל קלט סי' ו ז
חקכב	כלל לו סי' ה ו וכלל	כלל קלד סי' א ז ג ד	כלל קלט סי' ח
	זו סי' א	ז ו וכלל קלו סי' א ז ח	כלל קמא סי' ו ז ח י
חקכג	כלל לו סי' ג ד ה	כלל קלז סי' ח ט חקפו	כלל קמ עד סוף
חקכד	כלל פ סימן ה	י וכלל קלו עד סוף חקפו	כלל קמא סי' ה
חקכה	זכמת אדם כלל קסט חקנר	כלל קלה סי' א עד	חקפה כלל קמא סי' א ז
חקכו	זס כלל קע	סי' ו ז וכלל קלו סי' ג	חקפט כלל קמא סי' ג ד
חקכוז	כלל ה סי' ז וכלל כז חקנה	כלל קלא סי' י יח	חקצ כלל קמג עד סוף
	עד סי' י	חקנו כלל קלו סי' ה ו	חקצא כלל קלט סי' ו ז י
חקכח	כלל לו סי' ז וכלל כז	כלל כד סי' י ו כלל	חקצב כלל קלט סימן ט
	סי' י יח וכלל קה סי' א	קלה סי' כג	חקצג כלל קלט סימן ט
חקכט	כלל קד	חקנח כלל קלה סי' כה	חקצד חקצה
חקל	כלל קו סי' א	וכלל קלו סי' ח	חקצו כלל קמז סי' ו ט
	חלכות חול המועד	חקנט כלל קלה סי' יט כ כא	כלל קלט סי' א ז ג
		כז כד ה ו וכלל קלו סי' ז	חקצח חקצט
חקלא	כלל קט עד סוף	חקס כלל קלו עד סוף	חקר כלל קלט סימן יד
חקלב	כלל קי סי' י	חקסא זשערי זדק	חקרא כלל קלא סימן יד
חקלג	כלל קי סי' ז וכלל	חקסב כלל קלט סי' ג ד	חקרב כלל קמז
	קס סי' ז ד ה וכלל	ה ו ז ח ט י יא זג	חקרג כלל קמז
	קי סי' יד טו טז	חקסג כלל קלז סי' ו	חקרד כלל קמד סי' א ז ג
		חלכות	חלכות

לוח הסימנים

ט

הלכות יום הכפורים

תרה	כלל קמד סי' ד	תרה	כלל קמד סי' ד
תרו	כלל קמד סי' ה ו ז ק	תרו	כלל קמד סי' ה ו ז ק
תרז	כלל קמד סי' י יא	תרז	כלל קמד סי' י יא
תרח	כלל קמד סי' יב	תרח	כלל קמד סי' יב
תרש	כלל קמד סי' יג	תרש	כלל קמד סי' יג
תרי	כלל קמד סי' יד טו	תרי	כלל קמד סי' יד טו
	טו יז יח		טו יז יח
תריא	כלל קמה סי' א ב ג	תריא	כלל קמה סי' א ב ג
תריב	כלל קמה סי' ד ה ו	תריב	כלל קמה סי' ד ה ו
	ז ח ט		ז ח ט
תריג	כלל קמה סי' ט י	תריג	כלל קמה סי' ט י
	יא יב יג יד ו ז		יא יב יג יד ו ז
תריד	כלל קמה סי' יח ט	תריד	כלל קמה סי' יח ט
	כ כא		כ כא
תרשו	כלל קמה סי' כב כג	תרשו	כלל קמה סי' כב כג
תרשז	כלל סי' יא	תרשז	כלל סי' יא
תריז	כלל קמה סי' כה ו ז	תריז	כלל קמה סי' כה ו ז
תריח	כלל קמה סי' כח ט	תריח	כלל קמה סי' כח ט
	לא ב		לא ב
תריש	תרכ תרכא	תריש	תרכ תרכא
תרבב	כלל קמה סי' לד	תרבב	כלל קמה סי' לד
תרבג	כלל קמה סי' לו ז	תרבג	כלל קמה סי' לו ז
תרבד	כלל קמה סי' לח עד סוף	תרבד	כלל קמה סי' לח עד סוף
תרבה	כלל קמו סי' מ	תרבה	כלל קמו סי' מ

הלכות סוכה

תרבו	כלל קמו סי' ג ד ה	תרבו	כלל קמו סי' ג ד ה
תרבז	כלל קמו סי' לו	תרבז	כלל קמו סי' לו
תרבח	כלל קמו סי' לח	תרבח	כלל קמו סי' לח
תרבט	כלל קמו סי' ק ט י	תרבט	כלל קמו סי' ק ט י
	יא יב יג יד ו ז ח ט		יא יב יג יד ו ז ח ט
תרל	כלל קמו ז ג ד ז ח ט	תרל	כלל קמו ז ג ד ז ח ט
תרלא	כלל קמ סי' יח יז	תרלא	כלל קמ סי' יח יז
	כא לב		כא לב
תרלב	כלל קמו סי' יט כ	תרלב	כלל קמו סי' יט כ
	כא ב ג ד ה		כא ב ג ד ה
תרלג	כלל קמו סי' ו כט	תרלג	כלל קמו סי' ו כט
תרלד	כלל קמו סי' מט	תרלד	כלל קמו סי' מט
תרלה	כלל קמו סי' לפ	תרלה	כלל קמו סי' לפ
תרלו	כלל קמו סי' לפ.לט	תרלו	כלל קמו סי' לפ.לט
תרלז	כלל קמו סי' צ ג ד	תרלז	כלל קמו סי' צ ג ד
תרלח	כלל סה סי' ה וכלל	תרלח	כלל סה סי' ה וכלל

תרסה	כלל קנג סי' ה	תרסה	כלל קנג סי' ה
תרשט	כלל קנג סי' ו ז	תרשט	כלל קנג סי' ו ז
הלכות חנוכה		הלכות חנוכה	
תרע	כלל קנד סי' א ב ג ה	תרע	כלל קנד סי' א ב ג ה
תרעא	כלל קנד סי' י א	תרעא	כלל קנד סי' י א
תרעב	כלל קנד סי' יב יג	תרעב	כלל קנד סי' יב יג
תרעג	כלל קנד סי' טו	תרעג	כלל קנד סי' טו
תרעד	כלל קנד סי' כו	תרעד	כלל קנד סי' כו
תרעה	כלל קנד סי' כה ז	תרעה	כלל קנד סי' כה ז
תרעז	כלל קנד סי' א ב ג כו	תרעז	כלל קנד סי' א ב ג כו
תרעז	כלל קמו לא ב ג	תרעז	כלל קמו לא ב ג
תרעה	כלל סו סי' יג וכלל	תרעה	כלל סו סי' יג וכלל
קנד סי' ו לה ו		קנד סי' ו לה ו	
תרעט	סס סי' לו	תרעט	סס סי' לו
תרפ	סס סי' לה	תרפ	סס סי' לה
תרפא	כלל קנד סי' לו	תרפא	כלל קנד סי' לו
תרפב	כלל קנד סי' לט	תרפב	כלל קנד סי' לט
תרפג	כלל קנד סי' מא	תרפג	כלל קנד סי' מא
תרפד	כלל קנד סי' מא	תרפד	כלל קנד סי' מא
תרפה	כלל א סי' א וכלל	תרפה	כלל א סי' א וכלל
	כה סי' ב		כה סי' ב

הלכות פורים

תרפו	כלל קנד סי' ד	תרפו	כלל קנד סי' ד
תרפז	כלל קנה סי' ה ו ז	תרפז	כלל קנה סי' ה ו ז
תרפה	כלל קנה סי' ק ט י	תרפה	כלל קנה סי' ק ט י
תרפט	כלל ה סי' כב וכלל	תרפט	כלל ה סי' כב וכלל
קנה סי' יא יג		קנה סי' יא יג	
תרצ	כלל קנה סי' יב יד	תרצ	כלל קנה סי' יב יד
ה ו ז ק ט כ כא ב ג		ה ו ז ק ט כ כא ב ג	
ה וכלל קנד סי' כה		ה וכלל קנד סי' כה	
תרצא	כלל קנה סי' יד	תרצא	כלל קנה סי' יד
תרצב	כלל קנה סי' כד	תרצב	כלל קנה סי' כד
תרצג	כלל הכ"ל סי' לב	תרצג	כלל הכ"ל סי' לב
תרצד	כלל קנה סי' ד	תרצד	כלל קנה סי' ד
תרצה	כלל הכ"ל סי' כח ל	תרצה	כלל הכ"ל סי' כח ל
	לא ב ג		לא ב ג
תרצז	כלל סי' לה ה ו ז ט	תרצז	כלל סי' לה ה ו ז ט
תרצז	כלל הכ"ל סי' ו	תרצז	כלל הכ"ל סי' ו